

‘Kalligrafie leert ons *buiten kaders te denken*’

Bahman Panahi MA

Tekst: Jacques Geluk

Kalligraferen is meer dan de kunst van het schoonschrift. “Het is een culturele uiting, een ritueel, een levensbeschouwing”, zegt de in Frankrijk woonachtige kalligraaf én muzikant Bahman Panahi. “Terwijl ik opgroeide als kind in Iran was ik al verliefd op de bewegingen en de letters.”

"Artistische expressie is slechts één aspect van kalligrafie. De kunst van het mooi en sierlijk schrijven is gebaseerd op letters en woorden die samen een boodschap vormen. Door daarmee bezig te zijn verandert je manier van leven, ga je heel anders tegen dingen aankijken en sta je meer open naar anderen toe. Bij mijn studenten zie ik dat het zo werkt”, vertelt Bahman Panahi, die wereldberoemd is door zijn kalligrafische afbeeldingen gebaseerd op het Perzische en het daaraan nauw verwante Arabische alfabet. “Het verschil zit hem in het aantal letters, 32 in plaats van 28.” Hij heeft tijdens zijn studie ook aan Latijnse kalligrafie, gebaseerd op ons alfabet, gedaan. “Ik streef ernaar zeer professioneel en op het allerhoogste niveau te werken. Dan moet je keuzes maken. Het is onmogelijk in alles te excelleren.”

Bahman komt ter wereld als achtste kind in een groot artistiek gezin met in totaal negen kinderen. Via zijn oudere broers komt hij al heel jong in contact met muziek, schilderen, theater en kalligrafie. “Voor mezelf koos ik, zonder toen precies te weten waarom, voor

‘De muzikaliteit van lijnen en punten’

kalligrafie en muziek. In geest en praktijk was ik voortdurend met beide kunstvormen bezig”, vertelt hij. “Kalligrafie was een soort droom. Ik was vanaf mijn vijfde,

zesde jaar verliefd op schoonschrijven. De bewegingen en de vormen van de letters spraken mij enorm aan. Ik had er zoveel behoefte aan daar wat mee te doen dat ik al met kalligraferen begon voordat ik kon lezen en schrijven. Dat heb ik mezelf al vrij snel, nog voor de basisschool, geleerd. Zo graag wilde ik begrijpen wat de letters betekenden en hoe ik de woorden kalligrafisch kon weergeven. Tegen mijn studenten zeg ik altijd dat ik met kalligrafie ben geboren en zo voel ik dat nog steeds.”

TRADITIONELE KUNST

De dan 12-jarige Bahman maakt eind 1978, begin 1979 van nabij de revolutie in zijn land mee. Ayatollah Khomeini neemt de plaats in van de gevluchte, pro-westerse sjah Mohammad Reza Pahlavi en sticht een streng islamitische staat. “Vooral de westerse landen en hun kunst- en muziekkuitingen werden daarvoor getroffen. De lokale, traditionele kunsten voeren er juist wel bij. Na de revolutie maakte het creëren en onderwijzen van kalligrafie een grote ontwikkeling door in Iran. Het nieuwe regime en het nieuwe systeem faciliteerden en steunden deze kunstvorm zelfs. Op mijn achttiende was ik al afgestuurd aan de belangrijkste universiteit voor

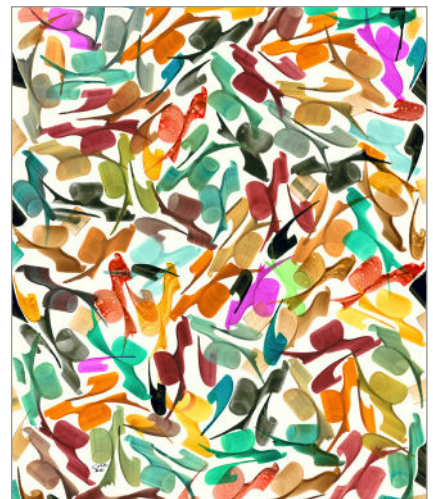
kunst en kalligrafie in Teheran, waarna ik mij in volgende studies ging specialiseren in nieuwe concepten op dit gebied.”

Inmiddels weet Bahman, die de traditionele instrumenten tar en sitar bespeelt, beter waarom hij juist voor muziek en kalligrafie heeft gekozen. “Mijn muziek staat voor de Iraanse geschiedenis, cultuur en beschaving en mijn kalligrafie voor een spontaan beeld van de Iraanse creativiteit en smaak. Het verband en de balans tussen beide zijn voor mij heel belangrijk en ik heb daar eerst in Iran en later in Frankrijk onderzoek naar gedaan. Dit heeft ertoe geleid dat ik de relatie tussen het visuele en het sonore heb gekozen als onderwerp voor mijn doctorale thesis.”

‘IK HOUD VAN RŪMÎ’

De dertiende-eeuwse wijsgeer, dichter, islamgeleerde, theoloog en Soefi-mysticus Djalâl-al-Din Muhammad Rûmî (1207-1273) is een van Bahman Panahi’s favoriete denkers en inspiratoren. In 2015 heeft hij daarom het boek ‘Le jardin des lettres de Rûmî’ uitgebracht, waarin hij zinnen uit de talloze gedichten van deze grote auteur in het Frans en Engels heeft opgenomen. Elke tekst gaat vergezeld van de op moderne wijze gekalligrafeerde letter uit het Perzische alfabet waarmee het originele vers begint. “Ik ben gek op Rûmî’s leven, de manier waarop hij het bestaan verklaart en hoe hij naar religie en spiritualiteit kijkt. Officieel behoor ik

niet tot de Soefi-stroming, maar het gedachtegoed en de bijbehorende mystiek inspireren mij enorm. Het Soefisme, dat alle religies gelijk behandelt, beïnvloedt mijn denk- en levenswijze. Een belangrijk aspect daarin is de relatie van mensen tot hun schepper. Alle culturen noemen Hem anders, God, Dieu, Allah, Jahweh, etc. en proberen Hem in een hokje te stoppen, maar Hij is vooral een vriend. Het mysticisme leert ons dat we ons niet moeten laten beperken door alles in een bepaald kader te willen zetten. Een tweede aspect is dat de relatie die we hebben met de createur, de schepper, en Zijn imago gebaseerd moeten zijn op schoonheid en liefde.” Al in 2008 heeft Bahman poëzie van Rûmî kalligrafisch (inkt op papier) weergegeven en geëxposeerd onder de noemer ‘Without you! Never’ in Frankrijk en Marokko. “Zijn Soefisme zou het antwoord moeten zijn op de problemen in de wereld van vandaag.” “De letters die de basis vormen van de kalligrafische uitingen zijn gebaseerd op teksten. De boodschap, die ik tijdens mijn lessen graag doorgeef, gaat over verschillende aspecten van ons leven en de kunst en biedt een mooie opening naar een andere manier van leven. Vanuit mijn ervaring als leraar voor buitenlandse studenten kan ik zeggen dat het helpt als zij de Perzische taal begrijpen en kunnen lezen, maar noodzakelijk is dat absoluut niet. Als kind wist ik dat tenslotte ook niet toen ik met kalligraferen begon. Ik heb een methode ontwikkeld, waardoor ik kan werken met mensen die het Perzische alfabet niet kennen. Ik leer hen de bewegingen die nodig zijn

om de vormen te creëren. Tijdens dat proces gaan ze vanzelf de letters, het alfabet en de combinaties van de verschillende tekens begrijpen en al snel geldt dat ook voor woorden. De taal wordt bekender voor hen. Daarnaast is kalligrafie een van de modernere en meer gepassioneerde menselijke kunstvormen, die in mijn visie mensen kan helpen vriendelijker en geconcentreerder te zijn en de diepere zin van het (echte) leven beter te doorgronden.”

ENORME KALLIGRAFIEËN

Er komt een nieuw project rond Rûmî's poëzie aan. Een concept rond de grote dimensie van Panahi's thesis 'De muzikaliteit van lijnen en punten.' "Dat wordt een nieuwe ervaring met kalligrafie op geprepareerd papier met een afmeting variërend van twee tot vier meter. Dat is ongekend en is mijn volgende expositieproject. Daarnaast kom ik met een Franstalig boek over mijn zelf ontwikkelde nieuwe lesmethode voor Perzische kalligrafie, dat het resultaat is van vele jaren lesgeven aan studenten over de hele wereld. Gemeten aan het aantal studenten dat ik al heb onderwezen – van Afrika en Europa tot de Verenigde Staten en Azië – denk ik dat er zeker belangstelling voor is. Bovendien geef ik les in Parijs en hoop ik in de nabije toekomst ook workshops in Nederland te geven, al was het maar omdat jullie zulke goede (typo)grafische opleidingen hebben." Op muzikaal gebied heeft Bahman Panahi nog niet zo lang geleden concerten van klassieke Perzische muziek gegeven in Dallas, Texas (tijdens het International Festival of Islamic Art) en Parijs (een fusion-concert met een Franse harpist en een Indiase percussionist). Grote kans dat degenen die zijn kalligrafie kennen zich zullen herkennen in zijn muziek en de relatie tussen beide ervaren. 🎓

Bahman Panahi heeft zijn Masters-grad en licentie gehaald aan het Iraanse Instituut van Kalligrafen. Bovendien is hij afgestudeerd aan de Faculteit der Schone Kunsten van de Universiteit van Teheran en heeft daarna zijn studie in Frankrijk vervolgd aan de Ecole des Beaux-arts in Valenciennes en de Sorbonne ((Masters). In de muziek heeft hij zich bekwaamd onder leiding van grote namen in de Perzische klassieke muziek. Sinds 1990 geeft de sinds 2002 in Parijs woonachtige Bahman cursussen en lezingen en houdt hij tentoonstellingen en concerten op vijf continenten. Hij is geregeld gevraagd als gastprofessor door bijvoorbeeld Harvard en andere universiteiten. bahmanpanahi@speakersacademy.nl

